

Innst. S. nr. 135

(2003-2004)

Innstilling til Stortinget fra kontroll- og konstitusjonskomiteen

Dokument nr. 3:2 (2003-2004)

Innstilling fra kontroll- og konstitusjonskomiteen om Riksrevisjonens kontroll med statsrådets (departementets) forvaltning av statens interesser i selskaper, banker mv. for 2002

Til Stortinget

1. SAMMENDRAG

Riksrevisjonen la den 14. november 2003 fram Dokument nr. 3:2 (2003-2004) Riksrevisjonens kontroll med statsrådets (departementets) forvaltning av statens interesser i selskaper, banker mv. for 2002. Dette er i samsvar med Stortingets instruks for:

- Riksrevisjonens kontroll med forvaltningen av statens interesser i statsbedrifter, aksjeselskaper og enkelte organer mv. organisert ved særskilt lov. Instruksen er vedtatt av Stortinget 27. mai 1977,

- Riksrevisjonens kontroll med forvaltningen av virksomheter organisert etter lov om statsforetak av 30. august 1991. Instruksen er vedtatt av Stortinget 10. mars 1992, samt

- Instruks for Riksrevisjonens kontroll vedrørende Norges Bank. Instruksen er vedtatt av Stortinget 10. april 1987.

Riksrevisjonens kontroll i 2002 har omfattet 34 heleide aksjeselskaper, 37 deleide aksjeselskaper, 5 regionale helseforetak, 6 statsforetak, 6 virksomheter organisert ved særskilt lov og 26 studentsamskipnader.

For 2002 har Riksrevisjonen merknader til statsrådets forvaltning av statens interesser i de regionale helseforetakene under Helsedepartementet og Posten Norge AS under Samferdselsdepartementet. Merknadene vedrørende de regionale helseforetakene og Posten Norge AS går på at virksomhetene ikke har overholdt regelverket som gjelder for offentlige anskaffelser.

Riksrevisjonen orienterer om enkelte forhold vedrørende statsrådets forvaltning under følgende departe-

menter: Helsedepartementet, Kommunal- og regionaldepartementet, Kultur- og kirke departementet, Landbruksdepartementet, Nærings- og handelsdepartementet, Olje- og energidepartementet, Samferdselsdepartementet, Utdannings- og forskningsdepartementet og Utenriksdepartementet.

I 2002 var samlet egenkapital i de heleide virksomhetene 93 951 mill. kroner. Statens aksje- og innskuddskapital i disse virksomhetene var 41 893 mill. kroner. Høyest egenkapital og innskuddskapital hadde Statkraft SF med henholdsvis 30 844 mill. kroner og 25 250 mill. kroner.

I de deleide aksjeselskapene hvor Riksrevisjonen har etablert kontroll, utgjorde statens andel av aksjekapitalen 23 971 mill. kroner i 2002. Telenor ASA med 8 667 mill. kroner (80,1 pst. av aksjene) og Statoil ASA med 4 425 mill. kroner (80,8 pst. av aksjene) var de største.

Målet for Riksrevisjonens kontroll er å ha tatt standpunkt til om statsråden har utøvet sin oppgave som forvalter av statens interesser i selskaper, banker med videre i samsvar med Stortingets vedtak og forutsetninger.

I aksjeselskaper, regionale helseforetak, statsforetak og Statens nærings- og distriktsutviklingsfond (SND) utøver statsråden myndighet i de øverste organene i virksomhetene.

Gjennom kontrollen vurderes det om statsråden (departementet) forvalter de statlige interessene virksomhetene representerer på den måten Stortinget har bestemt, og om statsråden bruker sin innflytelse i virksomhetene til å følge opp Stortingets forutsetninger slik disse går fram av Stortingets behandling av proposisjoner, meldinger m.m. Som et ledd i kontrollen vurderes det også om de statlige interessene virksomheten representerer, blir forvaltet økonomisk forsvarlig og i samsvar med gjeldende lover mv. Omfanget av kontrollen med statsrådets forvaltning av statens interesser i virksomheter styres av risiko og vesentlighet.

Riksrevisjonens kontroll med statsrådets forvaltning av statens interesser i aksjeselskaper omfatter også

deleide aksjeselskaper hvor staten eier så mange aksjer at de representerer 50 pst. eller mer av stemmene, eller hvor staten ellers på grunn av aksjeeie eller ved statlig kontroll av selskapsinteressene har en dominerende innflytelse.

I forhold til statlig deleide selskaper er Riksrevisjonens kontroll i første rekke rettet mot statsråden i rollen som eier, direkte eller gjennom underliggende etat, sett i relasjon til rettigheter og plikter i henhold til lov og gjeldende regelverk.

I kontrollen for 2002 er det orientert om forhold under følgende departementer: Nærings- og handelsdepartementet, Samferdselsdepartementet og Utdannings- og forskningsdepartementet.

Statsråden oversender årlig for hver enkelt virksomhet en beretning til Riksrevisjonen. Riksrevisjonen har også i 2003 meddelt i brev til alle departementer at det er ønskelig for kontrollen at statsrådets beretning blant annet inneholder opplysninger om hvordan styrings- og kontrollmyndigheten utøves, opplysninger og vurderinger om oppnådd resultat, eventuelle avkastningskrav og utbyttepolitikk, informasjon om spesielle forhold som er tatt opp i skriftveksel mellom departementet og selskapet og vurdering av den enkelte virksomhets oppnåelse av mål og utførelse av oppgaver som er gitt i stortingsdokumenter.

Retningslinjer for departementenes ansvar for oppfølging av aksjeselskaper med statlig eierinteresse, statsforetak m.m. er gitt i § 22 i økonomireglementet for staten, fastsatt ved kongelig resolusjon av 26. januar 1996. Riksrevisjonen har mottatt kopier av skriftlige retningslinjer/instruksjoner for virksomhetene.

Staten har i 2002 solgt deler av aksjene i Moxy Trucks AS og i Nordic Aviation Resources AS. Riksrevisjonen har gjennomgått salgsprosessene. Det orienteres om forhold vedrørende salgsprosessene under henholdsvis Nærings- og handelsdepartementet og Samferdselsdepartementet.

Riksrevisjonens kontroll med statsrådets forvaltning av statens interesser i selskapene videreføres hvis staten etter salget fremdeles har en dominerende innflytelse. Riksrevisjonens kontroll med Moxy Trucks AS og Nordic Aviation Resources AS opphørte i 2002, da staten ikke lenger hadde dominerende innflytelse i selskapene.

For regnskapsåret 2002 har Riksrevisjonen også gjennomgått avviklingen og oppløsningen av Norge på EXPO 2000 AS.

1.1 Komiteens behandling

I forbindelse med behandlingen av dokumentet rettet komiteen 17. desember 2003 en henvendelse til samferdselsministeren vedrørende "Salget av Nordic Aviation Resources AS (NAR) med videre". Komiteen ba her om statsrådets utfyllende kommentarer til Riksrevisjonens merknader.

Statsrådets svar av 15. januar 2004 følger som vedlegg til innstillingen.

1.2 Komiteens generelle merknader

Komiteen, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Berit Brørby, Kjell Engebretsen

og Jørgen Kosmo, fra Høyre, André Dahl og fung. leder Martin Engeset, fra Fremskrittspartiet, Carl I. Hagen og Henrik Rød, fra Sosialistisk Venstreparti, Siri Hall Arnøy og Bjørn Lothe og fra Kristelig Folkeparti, Modulf Aukan, viser til sine merknader til Dokument nr. 3:2 (2002-2003) hvor det ble uttrykt ønske om at selskapskontrollen også skulle omfatte vurderinger av om en statsråd gjennom styringssignaler har fulgt opp Stortingets intensjoner av ikke-økonomisk art. Komiteen har merket seg at slike problemstillinger er tillagt større vekt i Dokument nr. 3:2 (2003-2004).

Komiteen registrerer at Riksrevisjonen i rapporten for 2002 tar opp enkelte forhold vedrørende statsrådets forvaltning under Helsedepartementet og Samferdselsdepartementet. I tillegg gis det orienteringer om viktige spørsmål som Stortinget bør være kjent med.

Under de kapitler hvor komiteen ikke har utformet egne merknader, deler man Riksrevisjonens vurderinger.

2. HELSEDEPARTEMENTET

2.1 Helse Midt-Norge RHF, Helse Nord RHF, Helse Sør RHF, Helse Vest RHF, Helse Øst RHF

2.1.1 De regionale helseforetakenes kjøp av konsulent tjenester

Riksrevisjonens kontroll av de regionale helseforetakenes kjøp av konsulent tjenester i 2002 viser at alle fem foretakene har brutt regelverket som følger av lov om offentlige anskaffelser ved kjøp av konsulent tjenester.

De regionale helseforetakene har i brev til Riksrevisjonen bekreftet at de ikke har ført anskaffelsesprotokoller for alle sine konsulentkjøp i 2002 med verdi over 200 000 kroner. Med unntak av Helse Midt-Norge RHF, har foretakene også opplyst at de ikke benyttet skriftlige kontrakter for alle konsulentengasjementene som pågikk i 2002.

Riksrevisjonen har i brev av 28. august 2003 til Helsedepartementet informert om funnene vedrørende de regionale helseforetakenes konsulentkjøp, og bedt om departementets kommentarer.

I brev av 23. oktober 2003 kommenterer departementet følgende:

"Vi har ingen merknader til de faktiske opplysningene i Riksrevisjonens brev. Som Riksrevisjonen påpeker, er det klart at regelverket om offentlige anskaffelser gjelder for helseforetakene. Helseforetakene må derfor forholde seg til dette regelverket på en korrekt måte."

Departementet peker på at det kan være enkelte av de anskaffelser som er omtalt fra Riksrevisjonen som ikke må følge regelverket om offentlige anskaffelser som følge av at de faller inn under en av unntaksbestemmelsene.

Avslutningsvis skriver departementet:

"For å sikre at foretakene forholder seg til regelverket om offentlige anskaffelser på en korrekt måte, vil Hel-

sedepartementet på egnet måte ta opp problemstillingen med foretakene."

Riksrevisjonen uttaler:

Regelverket om offentlige anskaffelser skal bidra til økt verdiskapning i samfunnet ved å sikre en mest mulig effektiv ressursbruk ved offentlige anskaffelser basert på forretningsmessighet og likebehandling.

Riksrevisjonen vil derfor understreke viktigheten av at gjeldende regelverk til enhver tid blir fulgt.

Riksrevisjonen har merket seg departementets svar, og saken vil bli fulgt opp av Riksrevisjonen i den videre kontrollen.

2.1.2 Komiteens merknader

Komiteen har merket seg at Riksrevisjonen har avdekket en rekke brudd på regelverket som følger av lov om offentlige anskaffelser ved kjøp av konsulent-tjenester ved alle fem helseforetak. Med unntak av Midt-Norge RHF, har foretakene opplyst at de ikke har benyttet skriftlige kontrakter ved alle kjøp av konsulent-tjenester i 2002.

Videre konstaterer komiteen at det er avdekket flere brudd på kravet om anskaffelsesprotokoller ved kjøp av konsulent-tjenester. Med den utbredelse bruddene på regelverket synes å ha, er det grunn til å stille spørsmål ved om kompetansen i de ulike foretakene er tilstrekkelig.

Komiteen har en rekke ganger slått hardt ned på brudd på regelverket om offentlige anskaffelser og forutsetter at departementet omgående sørger for å bringe forholdet i orden.

2.1.3 Felles standard for rapportering av regnskapsdata med videre fra de regionale helseforetakene

Rapporteringen av regnskapsdata for 2002 er forskjellig i de fem foretaksgruppene, også for likeartede transaksjoner. Helsedepartementet opplyser i sitt svar til Riksrevisjonen at det ikke har noen posisjon som konsernledelse for de fem regionale helseforetakene, og kan som følge av dette ikke gi noe direktiv vedrørende årsregnskapsrapporteringen. Departementet vil likevel ut fra erfaringene med rapporteringen for det første året, ta et initiativ i samarbeid med de regionale helseforetakene for å komme fram til felles rapporteringsstandarder både for regnskaps- og aktivitetsdata på aggregert nivå.

Etter Riksrevisjonens oppfatning er det vesentlig at foretakene rapporterer etter en felles standard som muliggjør sammenligninger mellom helseforetakene. Riksrevisjonen legger til grunn at departementet har den nødvendige hjemmel for å gi direktiver i denne sammenheng. I dette tilfellet synes det å være hensiktsmessig at departementet benytter sin adgang til å knytte vilkår til bevilgninger, jf. helseforetaksloven § 16 annet ledd.

Forholdet vil bli fulgt opp av Riksrevisjonen i den videre kontrollen.

2.1.4 Komiteens merknader

Komiteen har notert seg at rapporteringen av regnskapsdata for 2002 er forskjellig for de fem foretaksgruppene, også for likeartede transaksjoner. Komiteen vil understreke betydningen av en felles standard for rapportering slik at sammenlikning mellom foretakene kan finne sted, og stiller seg undrende til departementets uttalelse om at "det ikke har noen posisjon som konsernledelse for de fem regionale helseforetakene, og kan som følge av dette ikke gi noe direktiv vedrørende årsregnskapsrapporteringen". Komiteen støtter Riksrevisjonens vurdering av at departementet etter foretakslovens § 16, annet ledd kan knytte vilkår, for eksempel om rapportering, til bevilgningene og forutsetter at Riksrevisjonens anvisning følges opp.

2.1.5 Departementets oppfølging av tilskudd til de regionale helseforetakene

Departementet har i styringsdokumentet for 2002 satt vilkår for bevilgningene til de regionale helseforetakene, med hjemmel i § 16 annet ledd i helseforetaksloven.

De regionale helseforetakene skal rapportere om hvordan disse vilkårene er fulgt opp i den årlige meldingen om virksomheten, jf. § 34 i helseforetaksloven og § 15 i vedtekten. De årlige meldingene fra de regionale helseforetakene for 2002 inneholder imidlertid ikke en slik rapportering. Departementet har forholdt seg til meldingene som det hadde i hende per 1. desember 2002, det vil si før året var avsluttet.

Forholdet ble tatt opp med Helsedepartementet i mai 2003.

Riksrevisjonen har merket seg at Helsedepartementet per 2. september 2003, fem måneder etter rapporteringsfristen, fremdeles manglet rapportering fra de regionale helseforetakene for flere av de øremerkede tilskuddene i 2002. Dette innebærer at Riksrevisjonen for mange tilskudd ikke får kontrollert i hvilken grad vilkårene knyttet til bevilgningene for 2002 er oppfylt.

Den manglende rapporteringen gjelder blant annet for tilskuddet til opptrappingsplanen for psykisk helse. Dette har også resultert i at Riksrevisjonen ikke har kunnet kontrollere om det er overensstemmelse mellom Stortingets bevilgning og det som er mottatt og bokført i foretakenes regnskaper. Riksrevisjonen legger til grunn at de årlige meldingene fra de regionale helseforetakene for 2003 vil vise hvordan vilkårene for bevilgningene i 2003 er fulgt opp. Det vises i den sammenheng til det opplegget for plan- og meldingssystem som er presentert i St.prp. nr. 1 (2003-2004). Riksrevisjonen vil følge opp saken i den videre kontrollen.

2.1.6 Komiteens merknader

Komiteen har videre merket seg at rapportering for en rekke tilskudd og oversiktsregnskap for øremerkede tilskudd, ikke har kommet inn tidsnok til at Riksrevisjonen har kunnet foreta kontroll. Komiteen forutsetter at Riksrevisjonen redegjør for dette i forbindelse med neste års Dokument nr. 3:2.

2.1.7 Departementets fordeling av tilskudd til styrking av psykisk helsevern til de regionale helseforetakene

Stortinget bevilget 1 028,8 mill. kroner i 2002 til de regionale helseforetakene som tilskudd til styrking av psykisk helsevern, jf. Budsjett-innst. S. nr. 11 (2001-2002). Posten dekker øremerkede driftstilskudd til psykisk helsevern i henhold til Opptrappingsplanen for psykisk helse 1999-2006, jf. St.prp. nr. 63 (1997-1998).

I styringsdokumentene til de regionale helseforetakene for 2002 går det fram at departementet fordelte tilskuddet til styrking av psykisk helsevern mellom de regionale helseforetakene på grunnlag av *hovedkostnadsnøkkelen* i inntektssystemet for fylkeskommunene.

Departementet opplyser at det kan ha vært uheldig å fordele tilskuddsmidlene etter hovedkostnadsnøkkelen og ikke etter delkostnadsnøkkelen for den fylkeskommunale helsetjenesten. Departementet påpeker imidlertid at begge kostnadsnøkklene innebærer ulemper.

Riksrevisjonen legger til grunn at fordelingsnøkkelen for tilskuddet til styrking av psykisk helsevern best mulig bør understøtte målet for tilskuddsordningen om nødvendig oppbygging og omstrukturering av tjenestene innen det psykiske helsevernet. Riksrevisjonen konstaterer at departementet har fordelt midlene etter hovedkostnadsnøkkelen i inntektssystemet for fylkeskommunene, til tross for at det ble varslet i St.prp. nr. 63 (1997-1998) at midlene knyttet til Opptrappingsplanen for psykisk helse 1999-2006 skulle fordeles etter delkostnadsnøkkelen for helsetjenesten.

Riksrevisjonen er enig med departementet i at heller ikke delkostnadsnøkkelen for helsetjenesten på en fullgod måte fanger opp behovet for statlige overføringer knyttet til psykisk helsevern. Etter Riksrevisjonens vurdering er dette likevel ingen god begrunnelse for å fordele tilskudd til psykisk helsevern ut fra kostnads-kriterier som også inkluderer samferdsel og videregående opplæring i fylkeskommunene.

2.1.8 Komiteens merknader

Komiteen viser til at det i St.prp. nr. 63 (1997-1998) ble varslet at midler knyttet til opptrappingsplanen for psykisk helse 1999-2006 skulle fordeles etter delkostnadsnøkkelen for helsetjenesten og ikke etter hovedkostnadsnøkkelen i inntektssystemet for fylkeskommunene. Komiteen er overrasket over at man over flere år har benyttet hovedkostnadsnøkkelen for fylkeskommunen ved fordeling av midler til psykisk helsevern, en overføringsmodell som påvirkes av fylkeskommunens behov for statlige overføringer innen samferdsel og videregående opplæring. Komiteen har merket seg at man fra 2005 tar sikte på ta i bruk nye fordelingsnøkler basert på tilrådingene fra det såkalte Hagen-utvalget.

2.1.9 Synliggjøring av kapitalkostnadene i de regionale helseforetakene

Det er fastsatt i helseforetaksloven § 43 at foretakene skal følge regnskapsprinsippene i regnskapsloven. I

den forbindelse ble betydningen av at foretakene fikk et bevisst forhold til bruken av kapital fremhevet i Ot.prp. nr. 66 (2000-2001).

Riksrevisjonen vil peke på at departementet tidligere har lagt til grunn at de regionale helseforetakene skal komme i driftsmessig balanse i 2004, jf. St.prp. nr. 65 (2002-2003). Så lenge det har vært uklart hvor store de årlige avskrivningene blir, vil det etter Riksrevisjonens vurdering kunne være problematisk for styret og ledelsen i helseforetakene å beregne effektiviseringsbehov og iverksette nødvendige tiltak for å nå målet om regnskapsmessig balanse i 2004.

2.1.10 Komiteens merknader

Komiteen konstaterer at det er en rekke mangler ved regnskapsførselen i helseforetakene og at det fortsatt er knyttet stor usikkerhet til hvor store de årlige avskrivningene blir.

2.1.11 Kodepraksis i Helse Sør RHF

Saken gjelder et prosjekt vedrørende mulige kodeforbedringer i Helse Sør RHF i forbindelse med innrapporteringen av pasientdata for 2002 til Norsk Pasientregister og kodepraksis ved Sørlandet sykehus HF Arendal. I brev av september 2003 reiste Riksrevisjonen en rekke spørsmål om hvordan den administrative ledelsen i Helse Sør RHF hadde håndtert denne saken. Riksrevisjonen ba her bl.a. om departementets vurdering av om ikke Helse Sør RHF burde ha frarådet sine datterforetak å inngå en avtale om et prosjekt, siden Helse Sør RHF også fryktet "kreativ koding" ved en ytterligere gjennomgang av kodingen. I sitt svarbrev har Helsedepartementet ikke kommentert dette forholdet særskilt.

Riksrevisjonen reiste også spørsmål ved at det var forslag om at den medisinske kodingen i prosjektet skulle kobles direkte opp mot en godtgjøring som var resultatavhengig. I sitt svar opplyser departementet at det ser meget alvorlig på at Helse Sør RHF ikke klargjorde at en slik resultatavhengig godtgjøringsordning var uakseptabel.

Riksrevisjonen har merket seg at departementet mener at det er gjort meget alvorlige feil i denne saken. Det viser også til at Helse Sør RHF har sagt seg enig i departementets kritikk og beklaget de feilene som er gjort. Riksrevisjonen vil peke på at tilliten til innsatsstyrt finansiering som finansieringssystem, er helt avhengig av at koding av diagnoser foregår korrekt i helseforetakene.

Riksrevisjonen vil peke på at det er viktig at de registrerte diagnosene og prosedyrene i det pasientadministrative systemet er i samsvar med dokumentasjonen i pasientjournalene. En eventuell beslutning om å endre kodene er derfor betinget av at ansvarlig lege godkjenner at dokumentasjonen i pasientjournalen gir grunnlag for det. I lys av dette legger Riksrevisjonen til grunn at det rent praktisk ville ha vært svært vanskelig for helseforetakene å gjennomføre en medisinsk forsvarlig og lovlig prosess med eventuelle kodeforbedringer før fristen den 10. februar 2003.

Riksrevisjonen har merket seg departementets vurdering av at Deloitte & Touche ble engasjert til å granske kodepraksisen i Helse Sør RHF. Riksrevisjonen vil understreke at en vurdering av revisors uavhengighet og objektivitet også omfatter det forholdet at revisor framstår som uavhengig overfor omverdenen.

2.1.12 *Komiteens merknader*

Komiteen anser den kodepraksis som er avdekket i Helse Sør RHF som svært betenkelig og støtter Riksrevisjonens understreking av at tilliten til innsatsstyrt finansiering som finansieringssystem, er helt avhengig av at koding av diagnoser foregår korrekt i helseforetakene.

Komiteen vil understreke at den "kreative" kodepraksis som er avdekket i Helse Sør RHF er av en svært alvorlig karakter. Slike forsøk på urettmessig og ulovlig inntektsøkning til sykehusene er, slik komiteen ser det, helt uakseptable. Enda alvorligere er det at det ble planlagt systematisert gjennom å etablere dette som et prosjekt i Helse Sør RHF. Slike forsøk på urettmessig å tilføre sykehusene offentlige midler er, etter komiteens mening, egnet til å svekke tilliten både til inntektssystemet og til det offentlige helsevesen.

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti, viser til at Riksrevisjonen i brev av 16. september 2003 ba om departementets vurdering av om ikke Helse Sør RHF burde ha frarådet sine datterforetak å inngå en avtale om et prosjekt, siden Helse Sør RHF også fryktet "kreativ koding" ved en ytterligere gjennomgang av kodingen. Flertallet stiller seg undrende til at Helsedepartementet i sitt svarbrev til Riksrevisjonen ikke kommenterer dette forholdet særskilt.

Flertallet mener at den kodepraksis som ble avdekket i Helse Sør RHF gir grunnlag for en omfattende gjennomgang av det innsatsstyrte finansieringssystemet, både med sikte på å forhindre lignende episoder i framtida og for å forhindre at diagnostisering og behandling på en uakseptabel måte tilpasses finansieringssystemet.

Flertallet har merket seg at det firmaet som ble engasjert for å granske kodepraksisen i Helse Sør RHF allerede hadde inngått en rammeavtale om konsulentoppdrag for helseforetaket. Flertallet har videre merket seg at departementet likevel mener at de kunne gjennomføre oppdraget med nødvendig integritet og lojalitet selv om de også hadde oppdrag for Helse Sør RHF.

Flertallet vil i denne forbindelse sterkt understreke Riksrevisjonens påpekning av at en vurdering av revisors uavhengighet og objektivitet også omfatter det forholdet at revisor framstår som uavhengig overfor omverdenen.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti understreker at de uakseptable forsøkene på kodeendringer som har forekommet i Helse Sør, representerer et misbruk av ISF-systemet

for finansiering av spesialisthelsetjenesten. Slike enkeltteksempler gir imidlertid ikke grunnlag for endringer av det aktivitetsbaserte finansieringssystemet som sådan.

Disse medlemmer påpeker at helseministeren har gitt klart uttrykk for at forsøkene på kodeendringer i Helse Sør ikke er i samsvar med regelverk og god praksis. Videre viser disse medlemmer til at helseministeren har iverksatt en rekke tiltak for å forhindre en slik uakseptabel kodepraksis, både i Helse Sør og i helsetjenesten for øvrig. Ifølge referatet fra foretaksmøte i Helse Sør 10. april 2003 gav helseministeren klar instruks til Helse Sør om at gjennomgangen av kodepraksis skulle fortsette med full styrke. Videre ble styret i Helse Sør instruert om å ha økt fokus på ledelsesansvar, virksomhetskultur og etikk, samt å gjennomføre tiltak for å sikre god faglig praksis for korrekte diagnoser og koding av disse. På nasjonalt plan er det varslet en gjennomgang av finansieringssystemet for helseforetakene, bl.a. forbedringer i systemet for innsatsstyrt finansiering basert på Hagen-utvalgets innstilling. Videre har helseministeren sørget for en oppfølging overfor Norsk Pasientregister for å sikre at erfaringer fra kodesaken i Helse Sør tas hensyn til i kvalitetssikringen av regnskapene for ISF for 2002. Det er også avholdt møte med revisorene for alle helseforetakene for å klargjøre hvilken kontroll som gjøres med sikte på at koding skjer i tråd med retningslinjene.

Disse medlemmer er tilfreds med helseministerens ivaretagelse av sin styringsfullmakt overfor Helse Sør, og med de generelle tiltakene som er iverksatt for å sikre korrekt kodepraksis.

3. NÆRINGS- OG HANDELS-DEPARTEMENTET

3.1 BaneTele AS

3.1.1 *Styresammensetningen i BaneTele AS*

Fra BaneTele AS ble stiftet og frem til 20. desember 2002 ble statens interesser i selskapet forvaltet av Jernbaneverket ved direktøren. Tre av de aksjonærvalgte medlemmene i styret som fungerte fram til 28. november 2002, var ansatt i Jernbaneverket, blant andre styreleder og nestleder. I det nye styret som ble valgt på ekstraordinær generalforsamling 28. november 2002 og som fungerte fram til 9. januar 2003, var ett av de aksjonærvalgte styremedlemmene ansatt i Jernbaneverket.

Flere bestemmelser i Statens personalhåndbok omhandler adgangen til å oppnevne statsansatte i styret, jf. punkt 12.15.1 § 3. Samferdselsdepartementet opplyser at det vil gjennomgå og evaluere underliggende etaters oppnevning av styrerepresentanter i underliggende selskaper.

Riksrevisjonen mener at det rent prinsipielt kan være uheldig å ansatte i et departement eller et annet statlig organ som forvalter statens interesser i et selskap som driver næringsvirksomhet, er direkte representert i selskapets styre. Riksrevisjonen viser til oppdraget fra Stortinget i henhold til vedtak av 17. juni 2003, jf. Innst. S. nr. 249 (2002-2003), som blant annet går ut på

å se om organisasjonsmodellen som ble valgt for styringen av BaneTele AS, åpnet for uheldige beslutningsprosesser i BaneTele og i krysningspunktene mellom selskapet og dets eier.

Riksrevisjonen tar til etterretning at Samferdselsdepartementet vil gjennomgå underliggende etaters oppnevning av styremedlemmer i underliggende selskaper.

3.1.2 *Komiteens merknader*

Komiteen vil på prinsipielt grunnlag understreke det uheldige i at ansatte i et departement eller annet statlig organ som forvalter statens interesser i et selskap som driver næringsvirksomhet, er direkte representert i selskapets styre. Komiteen slutter seg til Riksrevisjonens synspunkter og forutsetter at Regjeringen legger seg på en restriktiv linje ved håndhevelse av regelverket i Statens personalhåndbok.

3.2 *Entra Eiendom AS*

3.2.1 *Forutsetningene for opprettelsen av Entra Eiendom AS*

Statens Utleiebygg AS ble opprettet i samsvar med vedtak i Stortinget, jf. Innst. S. nr. 81 (1999-2000) og St.prp. nr. 84 (1998-1999).

Det går frem at selskapets primære formål skal være å dekke statens behov for lokaler i det konkurranseutsatte markedet. De skal drive sin virksomhet i et åpent marked med samme krav til forretningsmessig drift som andre aktører.

I Arbeids- og administrasjonsdepartementets brev til familie-, kultur- og administrasjonskomiteen opplyses det at Stortinget vil bli orientert dersom det skjer vesentlige endringer i premissene som ble lagt til grunn for opprettelsen av selskapet, for eksempel dersom hovedstrategien endres. I Innst. S. nr. 81 (1999-2000) forutsetter komiteens flertall at en slik orientering vil bli gitt, slik at Stortinget gis anledning til å drøfte endringene.

3.2.2 *Samlet vurdering av selskapets hovedstrategi og oppgaver*

Riksrevisjonen har merket seg at Entra Eiendom AS skal være en aktør i et konkurransebasert marked og derfor må gis rammebetingelser på linje med private aktører. Riksrevisjonen er likevel av den oppfatning at det kan stilles spørsmål ved hvorvidt Entra Eiendom AS' utvikling og strategi ligger innenfor forutsetningene for opprettelsen av selskapet. I den forbindelse vises det til omfanget av og innholdet i selskapets eiendomsportefølje. Riksrevisjonen stiller også spørsmål ved om ikke både Nærings- og handelsdepartementet og Entra Eiendom AS opererer med en videre definisjon av hva som er statlige leietakere enn det som følger av forutsetningene for opprettelsen av selskapet.

Riksrevisjonen har merket seg at departementet tar sikte på å orientere Stortinget om selskapets strategiske utvikling, nye prosjekter, fordelingen av leietakere med videre.

3.2.3 *Komiteens merknader*

Komiteen viser til at forutsetningene for opprettelsen av Entra Eiendom AS var at selskapet skulle dekke statens behov for lokaler i det konkurranseutsatte markedet. Formålsbyggene skulle etter forutsetningene forbli i Statsbygg. Etter som tiden har gått fremstår oppgavefordelingen mellom de to selskapene som uklar.

Komiteen er kjent med stortingsflertallets forutsetning om at Stortinget skulle bli orientert ved vesentlige endringer i premissene for selskapet og gis anledning til å drøfte saken.

Komiteen er enig med Riksrevisjonen i at det kan stilles spørsmål ved hvorvidt Entra Eiendom AS' utvikling og strategi ligger innenfor forutsetningene for opprettelsen av selskapet.

På denne bakgrunn ber komiteen om en redegjørelse i egen sak til Stortinget.

3.3 *Moxy Trucks AS*

3.3.1 *Til orientering: Salg av aksjer i Moxy Trucks AS*

For regnskapsåret 2002 har Riksrevisjonen kontrollert salget av statens aksjer i Moxy Trucks AS. I mars 2002 ble 51 pst. av aksjene solgt til Spilka Invest AS. Den 11. februar 2003 gikk Moxy Trucks AS konkurs.

3.3.2 *Styrelederens rolle og investorens tilbud*

En av dem som var med på å utarbeide rapporten om Moxy Trucks AS ved årsskiftet 2000/2001, ble valgt til ny leder i selskapets styre i februar 2001. Som midlertidig administrerende direktør vedtok styret å ansette en som var ansatt som bedriftsrådgiver i firmaet hvor styrelederen var partner.

Styrelederen foreslo i mai 2001 at det skulle bringes inn private eiere i selskapet, og han anbefalte at det firmaet hvor han var partner, skulle bistå departementet i prosessen med å finne en investor. Det var også styrets leder som foreslo størrelsen på honoraret ved et eventuelt salg, og det var han som sto for selve formidlingen.

Styreleder hadde også oppdrag for den aktuelle investoren som han anbefalte for departementet. På det tidspunktet den aktuelle investoren meldte sin interesse med hensyn til kjøp av statens aksjer i Moxy Trucks AS, satt administrerende direktør i dette selskapet i styret til Moxy Trucks AS etter blant annet styreleders anbefaling.

Styreleder i Moxy Trucks AS var en av dem som førte samtaler med aktuelle samarbeidspartnere/industrielle eiere i forbindelse med videreføringen av partnersøket som ble satt i gang i 2000 mens Moxy Trucks AS fremdeles var eid av A/S Olivin. Informasjonen om prosessene rundt aktuelle kandidater ble formidlet til styret hvor blant andre, som tidligere nevnt, administrerende direktør i selskapet som var aktuelt som investor, var medlem.

I mai 2003 ba Riksrevisjonen om departementets kommentarer til styreleders engasjement gjennom hele

prosessen og den aktuelle investorens tilbud, sett i lys av de nevnte forholdene.

Departementet svarer i brev juli 2003 at det sitter tilbake med et positivt inntrykk av styreleders innsats under arbeidet med restruktureringen av Moxy Trucks AS og forsøket på å skaffe bedriften en industriell eier-tilknytning.

Riksrevisjonen har merket seg departementets svar. I den forbindelse viser Riksrevisjonen til uttalelse i Innst. S. nr. 123 (2002-2003) i tilknytning til behandlingen av Dokument nr. 3:2 (2002-2003) hvor Riksrevisjonen orienterte om en tilsvarende sak vedrørende styreleders roller ved salg av statens aksjer i Norsk Medisinaldepot ASA:

"Komiteen stiller seg sterkt kritisk til den sammenblanding av roller hvor styreleder også har vært selskapsadvokat, som har funnet sted. Komiteen vil presisere at selskapers styremedlemmer eller virksomheter disse er tilknyttet, ikke bør utføre konsulentoppdrag eller andre særskilt honorerte oppdrag for det selskapet de sitter i styret i."

3.3.3 Komiteens merknader

Komiteen konstaterer en betydelig sammenblanding av roller og funksjoner fra styreleders side i forbindelse med Moxy Trucks AS. Komiteen har merket seg at Nærings- og handelsdepartementet, slik det er omtalt i Riksrevisjonens Dokument nr. 3:2 (2002-2003), uttaler at:

"Departementet vil gjenta at det prinsipielt legger til grunn at selskapenes styremedlemmer, eller virksomheter disse er tilknyttet, ikke bør utføre konsulentoppdrag eller andre særskilt honorerte oppdrag for det selskapet der de sitter i styret, og vil følge dette opp ved framtidige styrevalg."

Komiteen understreker at styremedlemmers uavhengighet er meget viktig, og forutsetter at departementet sørger for at dette hensynet ivaretas både i forhold til eksisterende styre og ved framtidige styrevalg.

4. SAMFERDSELSDEPARTEMENTET

4.1 Posten Norge AS

4.1.1 *Praktisering av regelverket for offentlige anskaffelser i Posten Norge AS*

Riksrevisjonen har i brev av 22. august 2003 til Samferdselsdepartementet stilt spørsmål ved Posten Norge AS' praktisering av regelverket for offentlige anskaffelser.

Nærings- og handelsdepartementet har kommet til at Posten Norge AS omfattes av regelverket for offentlige anskaffelser.

4.1.2 *Anskaffelser fra eksterne leverandører*

Riksrevisjonens kontroll har avdekket at det ikke foreligger anbudsprotokoller for flere eksterne anskaffelser. Videre har kontrollen avdekket at i de tilfellene der det foreligger anbudsprotokoller, er kravene til protokollføring i § 14 i REFSA og § 8-1 i anskaffelsesforskriften ikke ivaretatt fullt ut.

4.1.3 *Anskaffelser fra selskaper i Postenkonsernet*

Riksrevisjonens kontroll har avdekket at Posten Norge AS i flere tilfeller ikke har fulgt regelverket for offentlige anskaffelser ved kjøp fra selskaper i konsernet. Det fremgår bl.a. av dokumentasjon at IKT-anskaffelser fra ErgoGroup-selskapene ikke er valgt på bakgrunn av anbudskonkurranser. Som begrunnelse vises det til at dette i en overgangsperiode er nødvendig for å kunne gjennomføre interne omorganiserings- og effektiviseringsprosesser på en hensiktsmessig og strukturert måte.

RIKSREVISJONEN UTTALER:

Riksrevisjonen konstaterer at flere anskaffelser fra eksterne leverandører ikke har vært i samsvar med kravene til protokollføring i § 14 i REFSA og § 8-1 i anskaffelsesforskriften, siden anbudsprotokoller har manglet eller vært noe ufullstendige. Riksrevisjonen merker seg departementets svar om at selskapet har innskjerpet rutineene både for oppbevaring av og utforming av slike protokoller.

Etter Riksrevisjonens vurdering kan unnlatelse av å konkurranseutsette anskaffelser fra utskilte egne eide selskaper i en overgangsperiode, ikke begrunnes med at anskaffelsene må sees i sammenheng med gjennomføringen av interne omorganiserings- og effektiviseringsprosesser. Utskillelse av IKT-tjenester i selvstendige rettssubjekter har den konsekvens at Posten Norge AS må følge regelverket for offentlige anskaffelser også ved kjøp av disse tjenestene. Etter Riksrevisjonens syn gir ikke regelverket for offentlige anskaffelser adgang til oppsettende virkning. På denne bakgrunn legger Riksrevisjonen til grunn at praksisen til Posten Norge AS ved anskaffelser fra selskaper i konsernet ikke er i samsvar med regelverket for offentlige anskaffelser.

4.1.4 *Komiteens merknader*

Komiteen er overrasket over departementets tolkning av regelverket for offentlige anskaffelser og sier seg enig med Riksrevisjonen i at det ikke er grunnlag for å hevde at regelverket åpner for oppsettende virkning. Posten Norge AS' praksis ved anskaffelser fra selskaper i konsernet er følgelig ikke i samsvar med regelverket, og komiteen forutsetter at nevnte praksis omgående bringes til opphør.

4.1.5 *Utbytte fra Posten Norge AS*

Stortinget har i statsbudsjettet for 2003 bevilget utbytte fra Posten Norge AS for 2002 på 54 mill. kroner, jf. Budsjett-innst. S. nr. 1 (2002-2003) og St.prp. nr. 1 (2002-2003). Bevilgningen foreslås opprettholdt i St.prp. nr. 67 (2002-2003).

Regnskapet for Posten Norge AS for 2002 viser et underskudd på 43 mill. kroner. På generalforsamlingen i Posten Norge AS den 24. juni 2003 bekreftet revisor, på forespørsel fra generalforsamlingen, at selskapet per 31. desember 2002 ikke hadde fri egenkapital, og at det således ikke var rettslig grunnlag for å utdele

utbytte for 2002. På bakgrunn av egenkapitalsituasjonen, og i tråd med aksjeloven, vedtok generalforsamlingen at det ikke skulle utbetales utbytte fra selskapet for 2002.

Riksrevisjonen avventer informasjon fra Samferdselsdepartementet vedrørende håndteringen av utbyttespørsmålet og vil følge saken i den videre kontrollen.

4.1.6 *Komiteens merknader*

Komiteen konstaterer at Stortinget i statsbudsjettet for 2003 har foretatt bevilgning av utbytte med 54 mill. kroner for 2002 fra Posten Norge AS på tross av at regnskapet for selskapet viste et underskudd på 43 mill. kroner. Dette på tross av at selskapet pr. 31. desember 2002 ikke hadde fri egenkapital, og at det således ikke var rettslig grunnlag for å utbetale utbytte fra selskapet i 2002.

Komiteen har merket seg at Samferdselsdepartementet i St. prp. nr. 29 (2003-2004), foreslo å redusere kap. 5618 post 80 Utbytte med 54 mill. kroner, på bakgrunn av at det ut fra regnskapet for Posten i 2002 ikke var grunnlag for å kreve utbytte fra Posten i 2003. Dette forslaget ble vedtatt av Stortinget, og komiteen hadde ingen merknader, jf. Innst. S. nr. 90 (2003-2004). Komiteen tar dette til etterretning.

Komiteen har merket seg at Riksrevisjonen avventer ytterligere informasjon fra Samferdselsdepartementet og ber om at Stortinget orienteres på en egnet måte.

4.2 *Nordic Aviation Resources AS (NAR)*

4.2.1 *Salget av Nordic Aviation Resources AS (NAR) med videre*

I denne forbindelse stilte Riksrevisjonen i brev av 27. juni 2003 spørsmål til Samferdselsdepartementet ved bl.a. informasjonen som ble gitt til Stortinget, ved fullmaktsforholdene vedrørende salget av aksjer i NAR, ved salget av aktiva fra NAR (flyskolen) og ved eierforholdet til et trenings- og kompetansesenter som var en enhet i selskapet. Videre ble det stilt spørsmål ved kostnadene knyttet til salgene og ved forhold omkring økonomiske midler fra Utenriksdepartementet som ble forvaltet av NAR.

Samferdselsdepartementet har i sitt svar av 27. august 2003 lagt ved brev og notat fra Avinor AS til departementet. Riksrevisjonen har i tillegg innhentet aktuell korrespondanse mellom partene i saken.

NARs formål er å yte varer og tjenester innen luftfartssektoren i inn- og utland, inklusive skole og flyvirksomhet. Fram til 1. april 2002 besto NAR av: driftsenhet for Luftfartsverkets kontrollfly, konsulentvirksomhet, flyskolevirksomhet og et trenings- og kompetansesenter (TS). Samferdselsdepartementet ved Luftfartsverket eide samtlige aksjer i NAR. Med virkning fra 1. april 2002 ble 80 pst. av statens aksjer i NAR solgt. Den 1. april 2002 ble også flyskolen solgt, men til en annen kjøper enn den som kjøpte aksjene i NAR. Salget av flyskolen ble gjennomført som et salg av aktiva fra NAR. Kjøperen av flyskolen fikk samtidig

en opsjon på å kjøpe enheten TS innen 120 dager fra 1. april 2002. På dette tidspunktet eide Luftfartsverket kun 20 pst. av aksjene i NAR. Opsjonen ble ikke utøvet, og TS ble værende i NAR.

Luftfartsverket er fra 1. januar 2003 omdannet til aksjeselskapet Avinor AS. Per 31. desember 2002 var NARs egenkapital tapt, og på ordinær generalforsamling den 7. april 2003 ble det besluttet å oppløse selskapet. Som et ledd i avviklingen av NAR, inngikk Avinor i januar 2003 en avtale om å kjøpe enheten TS fra NAR. Nordian AS, et heleid datterselskap til Avinor, er per i dag driftsselskap for TS.

4.2.2 *Stortingets beslutningsgrunnlag*

I forbindelse med at Samferdselsdepartementet ikke hadde innvendinger mot salget av enheten TS under Luftfartsverket, orienterte departementet i St.prp. nr. 60 (2001-2002) blant annet om disponeringen av Statens trafikkflygerskoles eiendeler og om forhold vedrørende TS under Luftfartsverket. Ifølge orienteringen ble trafikkflygerskolen i henhold til Stortingets vedtak av 6. juni 1991 lagt ned, og eiendelene ble vederlagsfritt overført til Forsvarsdepartementet.

Enheten TS har siden 1997 vært en del av NAR.

Under behandlingen av St.prp. nr. 60 (2001-2002) ba samferdselskomiteen departementet om en nærmere begrunnelse for salget av TS.

I departementets svar til komiteen av 5. juni 2002 gikk det frem at Luftfartsverkets styre sommeren 2001 vedtok å selge aksjene i NAR, fordi forretningsområdet til NAR ikke passet inn i den strategien Luftfartsverket la opp til i forbindelse med overgangen fra å være en forvaltningsvirksomhet til å bli mer forretningsorientert.

I samferdselsministerens svar av 18. juni 2002 til Stortingets presidentskap, hvor det blant annet gikk fram at NAR allerede hadde solgt flyskolen, ble det vist til at Samferdselsdepartementet i orienteringen til Stortinget i St.prp. nr. 60 (2001-2002) hadde uttalt at departementet ikke hadde innvendinger til at Luftfartsverket solgte TS. Videre ble det uttalt i svarbrevet:

"Trenings- og kompetansesenteret er fremdeles ikke solgt.

På bakgrunn av merknadene fra flertallet i komiteen i Innst. S. nr. 227 (2001-2002) vil jeg ikke samtykke til salg av trenings- og kompetansesenteret på nåværende tidspunkt. Jeg vil komme tilbake til Stortinget med dette i forbindelse med oppfølging av spørsmålet om luftfartsutdanningens eventuelle tilknytning til høgskolesystemet."

Riksrevisjonen stilte i brev av 27. juni 2003 spørsmål ved den informasjonen som ble gitt til Stortinget vedrørende salgene av aksjer i NAR og aktiva fra NAR, herunder konsekvensene dette fikk for eierskapet av TS. Departementet sier i svarbrev av 27. august 2003 at når statsråden i brevet til Stortingets presidentskap av 18. juni 2002 opplyste at TS fremdeles ikke var solgt, må denne opplysningen forstås gitt i tilknytning til et eventuelt salg av TS i henhold til opsjonen.

Riksrevisjonen legger til grunn at da samferdselsministeren svarte Stortingets presidentskap, var TS uten-

for Luftfartsverkets eierkontroll ettersom 80 pst. av aksjene i NAR var solgt med virkning fra 1. april 2002. Dessuten hadde kjøperen av flyskolen en opsjon på å kjøpe TS fra NAR innen et tidsrom på 120 dager fra 1. april 2002. På bakgrunn av flertallsmerknadene i Innst. S. nr. 227 (2001-2002), ordlyden i svaret til Stortingets presidentskap og den korrespondansen som fant sted mellom Samferdselsdepartementet og Luftfartsverket etter 18. juni 2002, kan det etter Riksrevisjonens vurdering stilles spørsmål ved om statsrådets svarbrev av 18. juni 2002 i tilstrekkelig grad bidro til å gi Stortinget korrekt forståelse av de reelle eierforholdene vedrørende TS.

4.2.3 Fullmakt til salg av aksjer i NAR

Etter Riksrevisjonens brev av 27. juni 2003 til Samferdselsdepartementet, og etter svar fra departementet, kan det etter Riksrevisjonens vurdering fortsatt stilles spørsmål ved om Samferdselsdepartementet ved Luftfartsverket hadde fullmakt til salg av aksjer i NAR.

4.2.4 Fullmakt til salg av aktiva fra NAR (salg av flyskolen)

Riksrevisjonen har i brev av 27. juni 2003 til departementet stilt spørsmål om hvilken fullmakt departementet ved Luftfartsverket hadde til å selge flyskolen. Departementet svarer i brev av 27. august 2003 at Luftfartsverket som eier måtte kunne selge aktiva i selskapet dersom dette ble ansett som nødvendig i forhold til driften av selskapet.

Riksrevisjonen tar departementets svar til etterretning.

4.2.5 Fullmakt til salg av trenings- og kompetansesenteret (TS)

Riksrevisjonen har i brev av 27. juni 2003 til departementet også stilt spørsmål ved hvorfor det ved salget av flyskolen samtidig ble gitt en opsjon på kjøp av TS.

Departementet opplyser at opsjonen ble gitt fordi kjøperen av flyskolen også var interessert i å kjøpe TS. Videre går det frem at opsjonen ble gitt fordi begge parter var klar over at en rekke spesielle forhold måtte avklares før et salg av TS kunne finne sted. Opsjonens varighet på 120 dager skulle, ifølge notatet, gi tid til disse avklaringene. I brev av 14. juni og 4. juli 2002 fra Luftfartsverket til Samferdselsdepartementet ble det opplyst at forutsetningen for at opsjonen skulle gjøres gjeldende, var at departementet ga tillatelse til dette salget.

Riksrevisjonen har på bakgrunn av de foreliggende opplysningene merket seg at Luftfartsverket mente å ha Samferdselsdepartementets samtykke til salg av aksjer i NAR. Riksrevisjonen har også merket seg at Luftfartsverket oppfattet situasjonen slik at departementet heller ikke hadde innsigelser mot et salg av TS.

Etter Riksrevisjonens vurdering er det tvilsomt om salgsavtalen vedrørende TS kan tolkes slik at den inneholdt et forbehold om at utøvelsen av opsjonen var betinget av at departementet ga sitt samtykke til et salg av TS. Riksrevisjonen viser for øvrig til at Luftfartsver-

kets eierkontroll overfor TS i realiteten opphørte på det tidspunktet da 80 pst. av aksjene i NAR ble solgt (1. april 2002).

Riksrevisjonen viser også til Stortingets behandling av St.prp. nr. 60 (2001-2002), jf. Innst. S. nr. 227 (2001-2002), hvor et flertall i samferdselskomiteen forutsatte at vedtak om salg av TS var fattet innenfor vedtatte fullmakter.

4.2.6 Kostnadmessige konsekvenser

Riksrevisjonen ba i brev av 27. juni 2003 til Samferdselsdepartementet om å få opplysninger om de totale kostnadene for staten knyttet til salget av aksjene i NAR, utviklingen av NAR og opprettelsen av Nordian AS. Nordian AS er et heleid datterselskap av Avinor og driftsselskap for TS.

Departementet oppgir i sitt svar at de samlede kostnadene for staten utgjør ca. 17,6 mill. kroner.

Riksrevisjonen har merket seg departementets svar. Utgiftene er knyttet til de transaksjonene som har funnet sted vedrørende salg og utvikling av NAR og tilbakekjøp og forvaltning av TS.

Riksrevisjonen har videre merket seg at departementet anser dette som en betydelig ressursbruk i forhold til den verdiskapning og tjenesteproduksjon som har funnet sted. Riksrevisjonen har også merket seg at TS etter dette nå på nytt er i statlig eie gjennom Avinors heleide datterselskap Nordian AS.

4.2.7 Konkurs eller styrt avvikling av NAR

Høsten 2002 påberopte kjøperen av aksjene i NAR seg brudd på de forutsetningene som lå til grunn for inngåelsen av kjøpsavtalen. Avinor og kjøperen av aksjene i NAR innledet da forhandlinger, og i januar 2003 kom partene frem til en avtale som medførte en styrt avvikling av NAR og at Avinor overtok TS.

I Avinors brev av 14. august 2003 til Samferdselsdepartementet blir det vist til at under forhandlingene ble avvikling av selskapet eller konkurs vurdert som alternative løsninger. Det vises til at konkurshalternativet måtte skrinlegges da NARs juridiske rådgiver helt mot slutten av forhandlingene gjorde Avinor oppmerksom på at NAR forvaltet betydelige midler på vegne av Utenriksdepartementet, og at disse midlene ville kunne komme til å inngå i et konkursbo.

Riksrevisjonen er ikke kjent med hvorvidt Luftfartsverket på denne tiden informerte Utenriksdepartementet om situasjonen som var i ferd med å oppstå omkring NAR og aksjekjøperen, og om Utenriksdepartementet på noe tidspunkt eventuelt vurderte å holde utbetalingsene tilbake.

Riksrevisjonen har merket seg at Luftfartsverket befant seg i en vanskelig situasjon når det gjaldt Utenriksdepartementets midler. Imidlertid finner Riksrevisjonen det noe overraskende at ikke Luftfartsverket, som var kjent med at NAR forvaltet midler på vegne av Utenriksdepartementet, hadde avklart relevante forhold omkring forvaltningen av midlene på et tidligere tidspunkt.

4.2.8 *Komiteens merknader*

Komiteen har registrert Riksrevisjonens spørsmål til Samferdselsdepartementet i forbindelse med salget av aksjer i NAR. Det er reist spørsmål ved den informasjon som er gitt til Stortinget, ved fullmaktsforholdene vedrørende salget av aksjer i NAR, ved salg av aktiva fra NAR (flyskolen) og ved eierforholdet til et trenings- og kompetansesenter (TS) som var en enhet i selskapet. Videre ble det stilt spørsmål ved kostnadene knyttet til salgene og ved forhold omkring økonomiske midler fra Utenriksdepartementet som ble forvaltet av NAR.

Komiteen har særlig merket seg at Riksrevisjonen finner grunn til å stille spørsmål ved om statsrådets svarbrev av 18. juni 2002 i tilstrekkelig grad bidro til å gi Stortinget korrekt forståelse av de reelle eierforholdene vedrørende TS.

Komiteen har merket seg at statsråden i sitt brev av 15. januar 2004 er enig i at opplysningen om at "Trenings- og kompetansesenteret er fremdeles ikke solgt" burde vært supplert med "i henhold til den tidsavgrensede opsjonen NAR har gitt kjøperen av flyskolen". Og videre:

"I den situasjon som forelå, dvs. etter at jeg den 5. juni 2002 hadde meddelt Stortinget ved Samferdselskomiteen under behandlingen av saken at Luftfartsverket hadde solgt trenings- og kompetansesenteret gjennom avhending av 80 % av aksjene i NAR, og etter dette var nedfelt i Innst. S. nr. 227, har jeg i svaret til Stortingets presidentskap den 18. juni 2002 nok ikke funnet grunn til å gjenta samme opplysning om at Luftfartsverket hadde avhendt 80 pst. av aksjene i NAR og at TS dermed var utenfor full eierkontroll."

Komiteen vil understreke statsrådets plikt til å gi Stortinget korrekte og dekkende opplysninger. Komiteen tar imidlertid statsrådets svar av 15. januar 2004 til orientering og ber statsråden for fremtiden være presis i sin informasjon til Stortinget.

5. UTENRIKSDEPARTEMENTET

5.1 NORFUND

5.1.1 *Engasjement i Statkraft NORFUND Power Invest AS (SN Power AS)*

NORFUND engasjerte seg i løpet av 2002 med 50 pst. av risikokapitalen på totalt 1 mrd. kroner i forbindelse med etableringen av SN Power AS. Det nye selskapet skal investere i energisektoren i utviklingsland.

NORFUNDs andel i selskapet overskrider begrensningene som er satt i instruks for NORFUND av 9. mai 1997, jf. lov om NORFUND av 9. mai 1997 nr. 26. Riksrevisjonen ba om en vurdering av engasjementet i brev av 15. august 2003 til Utenriksdepartementet.

Departementet svarer i brev av 9. september 2003 at engasjementet i SN Power AS er en strategisk investering, og at selskapet er et forretningsinstrument for NORFUND. Det er videre pekt på at selskapets investeringer i energiprosjekter normalt vil være eierandeler på 20-50 pst., og at NORFUNDs andel av disse investeringene da normalt vil være 10-25 pst., noe som er innenfor instruksens begrensninger.

Det er opplyst at NORFUND ikke har forpliktet seg til kapitaltilførsel til SN Power Invest AS utover det som er skutt inn. Videre fremgår det av svaret at det kan være behov for at instruks for NORFUND også omtaler selskapets engasjement i strategiske allianser. Utenriksdepartementet vil i samråd med Finansdepartementet vurdere behovet for å klargjøre instruks på dette området.

Riksrevisjonen tar departementets svar til etterretning.

5.1.2 *Komiteens merknader*

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti, har merket seg at NORFUNDs andel av risikokapitalen i forbindelse med etableringen av SN Power AS beløper seg til 50 pst. av risikokapitalen på 1 mrd. kroner i selskapet og følgelig overskrider begrensningene i instruks for selskapet, jf. Instruks for statens investeringsfond for næringsvirksomhet i utviklingsland (NORFUND) § 7, hvor etter:

"fondets egenkapitalinnskudd i en virksomhet ikke skal overstige 35 pst. av virksomhetens samlede egenkapital. I særlige tilfeller kan fondets samlede egenkapitalandel være høyere, men likevel slik at fondets samlede egenkapitalandel ikke overstiger 49 pst. av virksomhetens samlede egenkapital. Hvis det også ytes lån eller garanti fra fondet, skal fondets egenkapital sammen med ovennevnte lån eller garantier for lån ikke under noen omstendighet overstige 49 pst. av den totale investering i virksomheten."

Flertallet legger til grunn at gjeldende regelverk skal overholdes og finner svaret fra Utenriksdepartementet lite opplysende. Flertallet ber om å bli orientert om forholdet mellom begrensningene i instruks og bruk av midler på såkalte "strategiske investeringer".

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti har merket seg Norfunds andel av risikokapitalen i forbindelse med etableringen av SN Power AS. Etableringen av Statkraft Norfund Power Invest har sin bakgrunn i at Norfund over statsbudsjettene for henholdsvis 2002 og 2003 ble tilført øremerket kapital til en satsing på investeringer i energisektoren. Økt satsing på denne sektoren i utviklingsland tillegges betydelig vekt.

Disse medlemmer merker seg videre at departementet i sitt svar av 9. september 2003 til Riksrevisjonen understreker at dette ikke er å betrakte som en direkte investering i utviklingsland, som omfattes av Norfunds gjeldende instruks, men som et redskap for å kunne gjennomføre slike investeringer med den nødvendige faglige tyngde og trygghet. SN Power AS vil kunne bli et viktig redskap i NORFUNDs arbeid med å oppfylle de utviklingspolitiske målsettinger i forhold til energiforsyning i utviklingsland.

Man har på denne bakgrunn forståelse for at Norfund gjennom en eierfordeling på 50/50 har sikret likevekt mellom partnerne, og dermed også kontroll over sel-

skapets investeringer. Denne eierfordelingen gjenspeiles forøvrig også i Norfunds samarbeid med det britiske selskapet CDC Capital Partners om fondsforvaltningsselskapet Aureos Capital, som omtalt i St.prp. nr. 1 (2002-2003) programkategori 03.30, kap. 160, post 90 (s. 113).

Disse medlemmer legger til grunn at evt. behov for å klargjøre NORFUNDS instruks på dette punkt vil bli vurdert av departementet.

5.1.3 *NORFUND - styremedlemmenes oppdrag i underliggende selskaper*

Ved behandlingen av Dokument nr. 3:2 (2002-2003) presiserte kontroll- og konstitusjonskomiteen at styremedlemmer eller virksomheter disse er tilknyttet, ikke bør utføre konsulentoppdrag eller andre særskilt honorerte oppdrag for det selskapet de sitter i styret til. I NORFUNDS årsrapport for 2002 gis det opplysninger om at enkelte av NORFUNDS styremedlemmer har mottatt honorarer for oppdrag utover det som er godtgjørelse for styrevervet. I brev av 15. august 2003 til Utenriksdepartementet stilte Riksrevisjonen spørsmål vedrørende styremedlemmenes honorerte oppdrag for virksomheten.

Det fremgår av departementets svarbrev av 9. september 2003 til Riksrevisjonen at enkelte av NORFUNDS styremedlemmer har blitt benyttet som styremedlemmer i to felleskontrollerte virksomheter der NORFUND eier 50 pst. I egenskap av eier skulle NORFUND av oppstartsmessige hensyn dekke honoraret for sine styremedlemmers deltakelse i virksomhetenes styrer fram til virksomhetene kom over i ordinær drift. Styremedlemmenes deltakelse blir begrunnet med at det ble vurdert å være av stor betydning å benytte seg av styremedlemmenes faglige og ledelsesmessige innsikt i en overgangsfase.

Departementet uttaler at hovedregelen bør være at man ikke bruker personer fra NORFUNDS styre i underliggende selskaper, og at dette synet legges generelt til grunn for NORFUNDS virksomhet. Det opplyses videre at ett av styrevervene i de underliggende selskapene nå er blitt avvirket som planlagt, og at ett av de øvrige styrevervene vil bli avvirket i løpet av 2003. I brev oktober 2003 fra Utenriksdepartementet går det frem at det siste av de aktuelle styrevervene vil bli avvirket ved utløpet av valgperioden i juni 2004.

Riksrevisjonen har merket seg departementets svar og at styrevervene i underliggende virksomheter skal avvikles innen første halvår 2004.

5.1.4 *Komiteens merknader*

Komiteens flertall, medlemmene fra Arbeiderpartiet, Fremskrittspartiet og Sosialistisk Venstreparti, konstaterer at enkelte av NORFUNDS styremedlemmer også er blitt benyttet som styremedlemmer i underliggende selskaper og at honorar for dette er dekket over NORFUNDS budsjett. Flertallet viser til tidligere understrekning av at styremedlemmer eller virksomheter disse er tilknyttet, ikke bør utføre konsulentoppdrag eller andre særskilt honorerte oppdrag for det selskapet de sitter i

styret til og finner det kritikkverdig at slik praksis er videreført. Flertallet forutsetter at samtlige oppdrag, både konsulent- og andre honorerte oppdrag, umiddelbart bringes til opphør.

Komiteens medlemmer fra Høyre og Kristelig Folkeparti konstaterer at enkelte av NORFUNDS styremedlemmer er blitt benyttet som styremedlemmer under oppstart av to felleskontrollerte selskaper der NORFUND eier 50 pst, og at honorar for dette arbeidet er dekket over NORFUNDS budsjett. Disse medlemmer viser til tidligere understrekning av at styremedlemmer eller virksomheter disse er tilknyttet, ikke bør utføre konsulentoppdrag eller andre særskilt honorerte oppdrag for det selskapet de sitter i styret til. Selv om oppstart av et selskap kan innebære et særskilt behov for styring og faglig kompetanse, er komiteen av den oppfatning at man her burde ha funnet en annen løsning. Disse medlemmer er derfor tilfreds med at departementet kan opplyse at denne ordningen vil opphøre.

6. KOMITEENS MERKNADER

Komiteen har ellers ingen merknader, viser til dokumentet og rår Stortinget til å gjøre slikt

vedtak:

Dokument nr. 3:2 (2003-2004) - Riksrevisjonens kontroll med statsrådets (departementets) forvaltning av statens interesser i selskaper, banker mv. for 2002 med

- Arbeidsforskningsinstituttet AS
- AS Rehabil
- Norges Bank
- Protevs AS
- Medinnova SF
- Kompetansesenter for informasjonsteknologi i helsetvesenet AS (KITH)
- Helse Midt-Norge RHF
- Helse Nord RHF
- Helse Sør RHF
- Helse Vest RHF
- Helse Øst RHF
- Norsk Eiendomsinformasjon AS
- Industritjeneste AS
- Kommunalbanken AS
- Den Norske Stats Husbank (Husbanken)
- Hundreårsmarkeringen-Norge 2005 AS
- Nationalteatret AS
- Norsk rikskringkasting AS (NRK)
- Carte Blanche AS
- Den Nationale Scene AS
- Den Norske Opera AS
- Norsk Filmstudio AS
- Rogaland Teater AS
- Trøndelag Teater AS
- Veterinærmedisinsk Oppdragscenter AS (VESO)
- Bioparken AS
- Graminor AS

- Instrumenttjenesten AS
 - Staur Gård AS
 - Statskog SF
 - Polarmiljøsentret AS
 - Bjørnøen AS
 - Electronic Chart Centre AS
 - GIEK Kredittforsikring AS
 - Grødegaard AS
 - Kings Bay AS
 - Norsk Garantiinstitutt for Skip og Borefartøyer AS
 - SND Invest AS
 - Store Norske Spitsbergen Kulkompani AS
 - SIVA - Selskapet for industrivekst SF
 - Statens nærings- og distriktsutviklingsfond (SND)
 - A/S Olivin
 - Cermaq ASA
 - Kongsberg Gruppen ASA
 - Nammo AS
 - NOAH AS
 - Norsk Hydro ASA
 - Raufoss ASA
 - Telenor ASA
 - BaneTele AS
 - Entra Eiendom AS
 - Statkraft SF
 - Moxy Trucks AS (solgt 22. mars 2002)
 - Gassco AS
 - Enova SF
 - Statnett SF
 - Statoil ASA
 - Avinor AS
 - Avinors Parkeringsanlegg AS
 - Baneservice Prosjekt AS
 - Mesta AS
 - Norges Statsbaner AS (NSB)
 - Oslo Lufthavn AS
 - Svinesundforbindelsen AS
 - Nemco Comlab AS
 - Posten Norge AS
 - Nordic Aviation Resources AS (NAR) (solgt 1. april 2002)
 - A/S Vinmonopolet
 - Norsk synkrotronforskning AS
 - Sem Gjestegård AS
 - Slemdalsveien 7 AS
 - UNINETT AS
 - UNIRAND AS
 - Universitetet i Bergen Eiendom AS (UiB Eiendom AS)
 - Universitetscenteret på Svalbard AS (UNIS)
 - Statens lånekasse for utdanning (Lånekassen)
 - Akvaforsk AS
 - Christian Michelsen Research AS
 - Filonova AS
 - Forskningsparken AS
 - Havbruksstasjonen i Tromsø AS
 - Leiv Eiriksson Nyfotek AS
 - Norsk Kveiteavlstasjon AS
 - NORUT Gruppen AS
 - Simula Research Laboratory AS
 - Studentsamskipnadene
 - Bedriftsuniversitetet AS
 - Nytt fra Norge AS
 - NORFUND
- vedlegges protokollen.

Oslo, i kontroll- og konstitusjonskomiteen, den 2. mars 2004

Martin Engeset
fung. leder

Jørgen Kosmo
ordfører

Vedlegg**Brev fra Samferdselsdepartementet v/statsråden til kontroll- og konstitusjonskomiteen, datert 15. januar 2004****Spørsmål vedrørende salg av Nordic Aviation Resources AS (NAR)**

Kontroll- og konstitusjonskomiteen ber i brev av 17.12.2003 om mine utfyllende kommentarer til Riksrevisjonens merknader i Dokument Pkt. 2.12 Samferdselsdepartementet, avsnittet vedrørende "Salg av Nordic Aviation Resources AS (NAR) med videre". I dokumentet stilles det spørsmål ved om en del av Avinors underselskap Nordic Aviation Resources AS (NAR) allerede var solgt da samferdselsministeren forsikret om det motsatte.

I brevet viser Kontroll- og konstitusjonskomiteen til følgende uttalelse av Riksrevisjonen:

"Riksrevisjonen legger derfor til grunn at da samferdselsministeren svarte Stortingets presidentskap, 18. juni 2002, var TS (Trenings- og kompetansesenter) utenfor Luftfartsverkets eierkontroll ettersom 80 % av aksjene i NAR var solgt med virkning fra 1. april 2002. dessuten hadde kjøperen av flyskolen en opsjon på å kjøpe TS fra NAR innen et tidsrom på 120 dager fra 1. april 2002."

Svar:

I sin omfattende saksredegjørelse har Riksrevisjonen gjengitt opplysninger Samferdselsdepartementet ga i brev av 27. juni 2003 til Riksrevisjonen. I tilknytning til merknaden som Kontroll- og konstitusjonskomiteen refererer, viser jeg til Dokument 3:2 side 18 og 19. Jeg finner Riksrevisjonens saksredegjørelse dekkende i forhold til de opplysninger Samferdselsdepartementet ga i nevnte brev.

Som det fremgår av Riksrevisjonens dokument (s. 18 første og andre spalte) opplyste jeg i brev til Stortinget den 5. juni 2002 (dvs. i forkant av ovennevnte brev av 18. juni), i svar på spørsmål fra Samferdselskomiteen under behandlingen av St.prp. nr. 60 (2001-2002), om at Luftfartsverket hadde solgt 80 % av aksjene i NAR til et nyopprettet privateid holdingsselskap. Videre at NAR hadde gitt en tidsavgrenset opsjon på salg av trenings- og kompetansesenteret (TS) med frist på 120 dager regnet fra 1. april 2002.

I Riksrevisjonens dokument (s. 18 andre spalte) er flertallsmerknaden i Innst. S. nr. 227 (2001-2002) til St.prp. nr. 60 (2001-2002) som Samferdselskomiteen avga 6. juni referert, og det fremgår at flertallet bl.a. "har merka seg at Luftfartsverket har solgt trenings- og kompetansesenteret", og at "Flertalet er opptekne av at staten også framover tek ansvar for kompetanseutvikling på dette området, og ikke overlet dette til private åleine."

Av Riksrevisjonens dokument (s. 19 første spalte, nest siste avsnitt) fremgår videre at Luftfartsverket den 14. juni 2002 hadde orientert Samferdselsdepartementet om at forutsetningen for å gjøre opsjonen på kjøp av TS gjeldende, var at Samferdselsdepartementet ga tilatelse til salget.

Jeg kan bekrefte at dette i hovedtrekk var situasjonen jeg forholdt meg til da jeg 18. juni 2002 svarte på spørsmål til skriftlig besvarelse fra Stortingets presidentskap (stilt av stortingsrepresentant Anne Helen Rui). Jeg har således ingen utfyllende kommentarer i forhold til Riksrevisjonens redegjørelse. Ut fra spørsmål med begrunnelse, og nevnte flertallsmerknad, la jeg i et lengre svar hovedvekten på det offentliges fortsatte ansvar for og mulighetene som forelå mht. kompetanseoppbygging innen trafikkflyger- og luftfartsutdanningen, og skrev at "Trenings- og kompetansesenteret er fremdeles ikke solgt. Jeg burde ha lagt til "i henhold til den tidsavgrensede opsjonen NAR har gitt kjøperen av flyskolen."

I den situasjonen som forelå, dvs. etter at jeg den 5. juni 2002 hadde meddelt Stortinget ved Samferdselskomiteen under behandlingen av saken at Luftfartsverket hadde solgt trenings- og kompetansesenteret gjennom avhendingen av 80 % av aksjene i NAR, og etter at dette var nedfelt i Innst. S. nr. 227, har jeg i svaret til Stortingets presidentskap den 18. juni 2002 nok ikke funnet grunn til å gjenta den samme opplysning om at Luftfartsverket hadde avhendt 80 pst. av aksjene i NAR og at TS dermed var utenfor full eierkontroll.

